

Trípodos, número 20, Barcelona, 2007

Influència i compromís en Gaziel

Francesc-Marc Álvaro

Francesc-Marc Álvaro és professor de la Facultat de Comunicació Blanquerna-URL, columnista de *La Vanguardia* i assagista. El seu darrer llibre publicat és *Els assassins de Franco* (L'Esfera dels Llibres, 2005).

The journalist Agustí Calvet, Gaziel, became the principal source of intellectual orientation of the Catalan bourgeoisie in the 1930s. In the light of the role of this elite group during the Spanish Civil War, one could suggest that the renowned director of La Vanguardia newspaper, instead of reflecting the attitudes of the ruling class, preferred to present that elite as being more open and responsible than it was in reality, with the objective of conducting it towards its reformist postulates. A commitment which was not understood by anyone at the time of the tragedy which followed.

ue el periodista Agustí Calvet, Gaziell, fou la gran veu orientadora de la burgesia catalana dels anys anteriors a la Guerra Civil és prou sabut. Enric Jardí, Josep Benet, Josep Maria Casasús i Manuel Llanas ho han documentat i analitzat molt bé. Allò que encara no hem pogut explicar-nos és el mecanisme profund i precís mitjançant el qual la gran influència de què gaudí el director de *La Vanguardia* va desaparèixer com si res dins del volerany tràgic de 1936. El cas Gaziell podria servir per interrogar-nos sobre les febleses i els límits d'una missió que fonamenta el prestigi de les democràcies contemporànies: la construcció d'una opinió pública pretesament madura que serveix a la societat per narrar-se a si mateixa i vehicular les tensions.

A l'hora d'abordar el paper de Gaziell, no es pot fer abstracció, lògicament, del context social i polític polaritzat que va transformar l'Europa dels anys trenta en un camp de batalla entre projectes totalitaris de color divers. Tampoc es poden passar per alt les enormes fractures de la societat espanyola d'aquell moment, travessada per violències molt arrelades i vinculades a una tradició que dóna l'esquena a la modernitat i que arriba tard a molts avenços. Dit això, allò que em segueix interessant, per damunt de tot, és el miratge que, al meu entendre, representa la influència de Gaziell. Dic miratge perquè, en el moment en què les paraules s'han de confrontar amb les obres, el seu discurs no aguanta el cop. Les tesis del gran periodista eren celebrades i apreciades per certes elits catalanes però, a l'hora de la veritat, quan la tempesta és imparable, aquesta capa enraonada es dissol ràpidament. Desapareix de la nit al dia una visió ponderada i constructiva de la realitat. Ningú no en vol ni en pot fer bandera. Uns són seduïts per la revolució immediata i uns altres pel cop d'estat militar.

Existia realment, fora dels seus articles, la Catalunya a la qual s'adreçava Gaziell? Si observem l'actitud de la burgesia catalana d'aquell moment, irresponsable, autista i abandonista, haurem de dir que no. Proposo, doncs, una hipòtesi: Gaziell construeix una audiència ideal a la qual proposa sortides enraonades, i, durant uns anys, això funciona perquè hi ha una part del país que li sembla perfecte veure's millorada en els textos d'aquesta firma. Utilitzant la classificació que feia el mateix Gaziell entre diaris "reflector" i diaris "mirall", les capes dirigents de Catalunya no es veuen reflectides en els seus articles sinó redibuixades. No estic dient que el periodista no sàpiga veure allò que hi ha de debò en el paisatge, el que poso damunt la taula és que Gaziell necessita dir al seu públic que, d'alguna manera, és molt millor (més excel·lent, europeu,

modern, valent, responsable i moderat) del que certament és. Per què ho fa? Perquè vol emprar decididament la seva influència en una direcció reformista i sap que no hi ha millor sistema de persuasió que portar el públic vers un territori còmode, on, un cop situat, pugui escoltar amb bona predisposició les argumentacions que se li adrecen. Gaziell pretén que la burgesia catalana miri cap al futur i cap a Europa, per això necessita combinar el realisme i la lucidesa amb un cert maquillatge. Recordem una autodefinició que Calvet fa d'ell mateix, sense dir-ho, en el llibre *Meditacions en el desert. 1946-1953*: "L'home que davant d'un fet d'aquests, d'estabilització social, s'hi sent encaixat perfectament en la teoria i en la pràctica, és un conservador. L'home que accepta la teoria del fet, però troba que en la pràctica les coses haurien de retocar-se sempre que fos necessari, és un liberal. L'home que, teòricament no accepta la relació establerta i, pràcticament es rebel·la contra ella, és un revolucionari". Sembla clar que l'autor vol dir-nos quin és el liberalisme del qual participa i dins del qual se sent còmode: un reformisme sense daltabaixos.

Avui en dia, quan els canals de la influència s'han multiplicat de manera in comptable i quan les noves tecnologies han relativitzat —per no dir eliminat— la figura de l'intel·lectual que vol orientar el públic, costa d'imaginar el que va ser, en el seu moment, el guiatge de noms com Gaziell. Fem un esforç per ubicar-nos en aquell instant. El director de *La Vanguardia* escriu diversos articles advertint del caire ombrívol que va prenent la vida pública i alça la veu debades per intentar frenar les passions desfermades a banda i banda. La seva anàlisi de la República, menystinguda i rebregada per unes dretes i unes esquerres sectàries, és tan clarivident que, llegida avui, sembla el text d'un historiador més que l'apunt d'un periodista. La seva mirada aconsegueix veure-hi enmig de la polseguera i les seves paraules van contra el soroll. Aquest és el seu compromís personal, un testimoni en contra de les inèrcies que portaran al xoc. Gaziell es va comprometre, el seu problema és que ho va fer d'una manera que no era comprensible per ningú. Ni tan sols per aquell públic al qual ell, com dècades abans havia fet Joan Maragall, havia donat orgull i consciència cívica per damunt dels interessos immediats de classe.

Malgrat que Gaziell posa la seva firma, al costat d'altres intel·lectuals, a un document d'octubre de 1936 de suport als rebels franquistes impulsat per Francesc Cambó, i malgrat que, en un primer moment, pren part en la preparació, des de París, de la revista *Occident*, pagada també pel dirigent de la Lliga, no acabarà,

com d'altres, militant de manera entusiasta sota les banderes de Franco. El seu individualisme, el seu refús a una solució militar de llarg termini, el seu europeisme i les seves simpaties aliadòfiles (després transformades en desencany amarg quan constata el paper del Regne Unit i els Estats Units en el sosteniment de la dictadura) poden més. Potser sense coratge per a l'exili i potser sense prou cinisme per al col·laboracionisme amb el règim, Gaziell opta per refugiar-se en l'exili interior instal·lant-se a Madrid. L'home que va fer de la influència un exercici ambiciós de pintura amb clarsobscurs entra en un llarg silenci del qual només sortirà per retrobar-se amb la llengua catalana, mitjançant la seva obra literària de postguerra, magnífica en molts sentits.

Tornem a les hipòtesis: aquelles elits que Gaziell havia contribuït a polir van ser, per exemple, les que van donar sentit a alguns projectes culturals de la postguerra, com ara la revista *Destino*? Voldria pensar que sí. La influència de Gaziell va desaparèixer com ho fan els objectes que s'emporta un aiguat, però la ressaca posterior va anar retornant alguns dels seus atributs i valors. El país que Gaziell havia interpretat tot millorant-lo va voler, tal vegada, assemblar-se, tardanament, al retrat que n'havia fet el director de *La Vanguardia* abans de la Guerra Civil. Són, per exemple, els molts lectors de Josep Pla que apareixen a partir dels anys cinquanta i els que cerquen, entre línies, informació estrangera que il·lumini l'erm espanyol. Aquest públic no és un país heroic, com tampoc ho és Gaziell. És un país castigat, desencanyat i avorrit, que s'ha adaptat a sobreviure dins les noves circumstàncies i que, sense força ni voluntat per plantar cara, es limita a evitar ser completament anestesiat per la dictadura.

Existeix encara avui el país ideal de Gaziell? És una pregunta per a un nou debat. Intueixo que, malgrat els canvis socials, econòmics i culturals enormes, malgrat el nou marc polític, i malgrat les lliçons suposadament apreses, el país al qual parlava aquest periodista es manté més o menys viu, en algun racó de la nostra, més o menys virtual i líquida, consciència col·lectiva.